

دانش پژوهی چیست؟

دانش پژوهی فعالیتی نوآورانه و مبتنی بر رویکرد عملی در حوزه آموزش است که می‌تواند در حیطه‌های تدوین و بازنگری برنامه‌های آموزشی، یاددهی و یادگیری، ارزشیابی آموزشی (دانشجو، هیات علمی و برنامه آموزشی)، مدیریت و رهبری آموزشی، یادگیری الکترونیکی و طراحی و تولید محصولات آموزشی انجام گیرد.

چگونه یک کار دانش پژوهی انجام دهیم؟

این فعالیت فرایندی نظام‌مند است که در قالب گام‌هایی متوالی انجام شده و منجر به تغییری مؤثر می‌شود:

گام اول خلق ایده است که در مواجهه با یک مشکل آموزشی یا قرارگرفتن در شرایطی خاص صورت می‌گیرد. از تکنیک‌های مؤثر در ایده‌پردازی می‌توان به طوفان فکری، استفاده فعال از حواس پنجگانه در درک محیط پیرامون، نقشه ذهنی، تصویرسازی، رویاپردازی و روش 5W+How استفاده کرد.

در **گام دوم** انتخاب بهترین ایده برای اجرای عملی انجام می‌گیرد. در این مرحله باید معیارهای سنجش ایده مشخص شود، افرادی برای ارزیابی ایده‌ها تعیین شود، نحوه پیاده‌سازی ایده‌ها توسط تیم طراحی شود، اولویت بندی ایده‌ها صورت گرفته و در نهایت ایده دانش پژوهی مورد توافق مشخص شود. لازم است ایده در جلسه گروه مورد نقد و تایید قرار گرفته در صورتجلسه گروه قید شود.

گام سوم اجرا و پیاده‌سازی ایده منتخب در عرصه واقعی است. فرایندهای دانش پژوهی می‌توانند پس از شروع مورد نقد قرار گرفته و اشکالات آن مشخص و رفع شود. به عبارت دیگر گام‌های دانش پژوهی رفت و برگشتی، چرخه‌ای و مستمر بوده و به همین دلیل این فعالیت تحت عنوان فرایند یاد می‌شود.

در **گام چهارم** ارزشیابی اقدامات انجام شده و مستندات ارائه می‌شود. نتایج این گام می‌تواند منجر به برگشت به گام‌های قبلی و اصلاح فرایند شده و یا منجر به استمرار مسیر قبلی شود.

فرایند دانش پژوهی خود را چگونه گزارش کنیم؟

عنوان فرایند باید عبارتی کاملاً خلاقانه باشد که به سؤالات چه کاری، برای چه کسی و چرا به روشنی پاسخ می‌دهد. در برخی از فرایندها بر حسب ضرورت به سؤالات کجا و چه زمانی نیز در عنوان پاسخ داده می‌شود.

حیطه فرایند بر اساس اینکه نقطه ثقل و هدف کانونی کار به کدام یک از حیطه‌های دانش پژوهی که در بالا اشاره شد نزدیکتر است، انتخاب می‌شود.

اهداف واقع بینانه، دست‌یافتنی و قابل اندازه‌گیری نوشته می‌شوند. از نوشتن اهداف آرمانی اجتناب می‌شود.

در **بیان مسئله** ضرورت انجام فرایند و اهمیت اهداف انتخابی بر اساس تجربه مدرس، تحقیقات انجام شده، نظر صاحب‌نظران و سیاست‌گزاران و اسناد بالادستی تشریح می‌شود.

در **مرور شواهد خارجی و داخلی** مطالعاتی که دارای اشتراکاتی با فرایند نوآورانه حاضر می‌باشند جستجو می‌شوند. در این مرحله علاوه بر کتابها و مقالات، می‌توان به وبسایت‌ها نیز اشاره کرد. در انتهای این قسمت نقد شواهد موجود و نوآوری‌های فرایند حاضر مورد بحث قرار می‌گیرد.

شرح فعالیت صورت گرفته بر اساس آنچه که در بالا توضیح داده شده است، توصیف می‌شود. در این قسمت لازم است که جزئیات مراحل اجرا بصورت گام به گام با ذکر منابع و امکانات، زمان‌بندی اقدامات و عرصه و محل اجرای ایده توصیف شود.

در ادامه با ارائه مستندات، **نتایج حاصل** و این که فعالیت انجام شده چگونه موفق شده است به اهداف خود دست یابد تشریح می‌شود.

در انتها **بازبینی نقادانه فرایند** که بصورت بررسی موشکافانه همه مراحل فرایند و ثبت نقدهای وارده است، گزارش می‌شود. در این مرحله به نقدهای فرایند انجام شده و نحوه به کارگیری نتایج آن در ارتقای کیفیت فرایند، پیشرفت‌های حاصله، موارد نیازمند اصلاح و راهکارهای ارائه شده و پیگیری آنها اشاره می‌شود. لازم است صورتجلسات گروه که در آن بازبینی نقادانه صورت گرفته است بعنوان مستندات ارائه شود.

فرایند دانش پژوهی چگونه ارزیابی می شود؟

Glassik در سال ۲۰۰۰ شش معیار را برای ارزیابی فعالیت های دانش پژوهی آموزشی پیشنهاد کرد که عبارتند از: اهداف روشن و واضح، آمادگی و مطالعه کافی، روش های مناسب، نتایج قابل توجه، ارتباط موثر و نقد بازتابی.

در هر کدام از معیارهای ارزیابی می توان سؤالات زیر را مطرح کرد:

۱. اهداف واضح و روشن:

- آیا هدف مشخص است؟

- آیا اهداف واقعی، قابل دسترسی و قابل سنجش هستند؟

- آیا اهداف و دستاوردهای فعالیت یا فرآیندهای آموزشی

مورد نظر و منافع آن برای جمعیت هدف بیان شده است؟

- آیا اهداف و دستاوردها با نقش و وظایف فراگیران، عضو

هیئت علمی و موسسه آموزشی همخوانی دارد؟

۲. آمادگی و مطالعه کافی:

- آیا از منابع و سوابق و مطالعات قبلی به خوبی استفاده

شده است؟

- آیا از مواد آموزشی متناسب از نظر تعداد و سطح برای

نیل به اهداف استفاده شده است؟

۳. روش های مناسب:

- آیا روشهای بکار گرفته شده، متناسب با اهداف هستند؟

- آیا روشهای انتخابی به طور اثربخشی بکار رفته اند؟

۴. نتایج قابل ملاحظه:

- آیا فعالیت به اهداف خود رسیده است؟

- آیا فعالیت انجام شده منجر به گشودن عرصه های بیشتر

در همان زمینه برای فعالیت های بعدی شده است؟

۵. ارائه مؤثر:

- آیا برای ارائه از یک الگوی مناسب استفاده شده است؟

- آیا با مخاطبین ارتباط درستی برقرار شده است؟

- آیا پیام واضح ارائه شده است؟

۶. نقد بازتابی:

- آیا کار خود را نقادانه ارزشیابی کرده است؟

- آیا برای این نقد از شواهد مناسب استفاده کرده است؟

- آیا فعالیت را در معرض نقد دیگران قرار داده است؟

وزارت بهداشتی درمانی و آموزش عالی
انستیتو ملی برنامه ریزی و تحقیقات آموزشی

کمیته دانش پژوهی

دفتر توسعه آموزش دانشکده پرستاری و مامایی

سال ۱۴۰۳